

JÓZEF GARCZARCZYK

ZASOBY MEBLI W MIEJSKICH I WIEJSKICH GOSPODARSTWACH DOMOWYCH JAKO DETERMINANTA POPYTU

I. ZAKRES OPRACOWANIA

Badanie przeprowadzone zostało wśród gospodarstw domowych miast wojewódzkich, powiatowych, w miasteczkach i osiedlach oraz na wsi. Ankietyzacja odbyła się w miesiącu wrześniu 1970 r. i poprzedzona została pilotażem w miesiącu czerwcu. Badaniem objęto sześć województw: kieleckie, lubelskie, opolskie, olsztyńskie, poznańskie i zielonogórskie oraz dwa miasta wydzielone: Poznań i Warszawę.

W sumie do próby trafiły gospodarstwa domowe z 65 miast i osiedli oraz 228 wsi. Po odrzuceniu niekompletnych i błędnie wypełnionych kwestionariuszy w badaniu ostatecznie uwzględniono 4527 gospodarstw miejskich oraz 3861 gospodarstw wiejskich. Należy zwrócić uwagę, że w części badania (dotyczy to również przedstawianego opracowania) uwzględniono tylko 1481 wiejskich gospodarstw domowych z trzech województw (lubelskiego, olsztyńskiego i poznańskiego). Liczbę gospodarstw domowych w próbie według województw prezentuje tabela 1.

W roku 1970 w województwach objętych badaniem ankietowym było ogółem 2862 tys., gospodarstw domowych w tym 1450 tys. w miastach i 1412 tys. na wsi. Pobrana próba stanowiła dla gospodarstw miejskich 0,31% populacji oraz dla gospodarstw wiejskich 0,27% populacji. Mimo tak nikłego odsetka, jaki stanowi próba okazuje się ona całkowicie wystarczająca, co potwierdzają odpowiednie testy statystyczne.

W badaniu uwzględniono zarówno gospodarstwa jedno- jak i wieloosobowe, mające mieszkania samodzielne i niesamodzielne. Badane gospodarstwa domowe zamieszkiwały w budynkach kwaterunkowych, spółdzielczych oraz wydzielonych budynkach prywatnych.

Kwestionariusz ankiety składał się z trzech części. Część pierwsza zawierała pytania dotyczące subiektywnych ocen stanu posiadania mebli oraz preferencji ich zakupu przez gospodarstwa domowe. Kolejna część była spisem inwentarzowym mebli występujących w badanych gospodarstwach oraz mebli, które mają być zakupione w najbliższym czasie. Analizą objęto 36 asortymentów mebli. Podawano tutaj również lata zakupu mebli, ich stan techniczny oraz sposób nabycia. Część trzecia zawierała charakterystykę demograficzno-ekonomiczną gospodarstw.

Tabela 1

Liczebność próby według województw

Województwo	Liczba gospodarstw domowych	
	miasto	wieś
Razem	4527	3861
Kieleckie	455	572
Lubelskie	642	635
Olsztyńskie	498	694
Opolskie	424	579
Poznańskie z m. Poznaniem	1219	637
Zielonogórskie	685	744
m. Warszawa	604	—

Zebrany materiał ankietowy opracowano na elektronicznych maszynach cyfrowych (Mińsk-22, Odra-1013) i maszynach analityczno-liczących.

Opracowanie niniejsze nie pretenduje do wyczerpującego omówienia całego problemu. Jest tylko próbą przedstawienia pewnych tendencji, które wystąpiły w badanych gospodarstwach domowych. Pragnie się zwrócić uwagę na te rezultaty badań, z których wynikają pewne wnioski i hipotezy do dalszych opracowań.

II. STRUKTURA ASORTYMENTOWA ZASOBÓW MEBLI

W gospodarstwach domowych objętych badaniem znajdowało się łącznie 131 149 sztuk mebli z czego 97 758 sztuk przypadało na miejskie a 33 391 sztuk na wiejskie gospodarstwa. Na podstawie danych zawartych w tabeli 2, przedstawiających strukturę asortymentową zasobów mebli, można stwierdzić istotne różnice między miastem a wsią. W gospodarstwach wiejskich większy udział w zasobach mają meble tradycyjne i o niższym standardzie. Są to komplety sypialne, toaletki, łóżka, szafki nocne, krzesła twarde i kanapy nie rozkładane. Natomiast zupełnie odmiennie wygląda wyposażenie mieszkań gospodarstw miejskich, które łatwiej poddają się wymogom współczesnej mody również w zakresie meblowania mieszkań. Poza tym wielkość mieszkań — szczególnie w nowym budownictwie — nie pozwala na posiadanie dużych, zajmujących znaczną przestrzeń, jednofunkcyjnych mebli. Stąd w gospodarstwach miejskich większy jest odsetek mebli nowoczesnych, bardziej funkcjonalnych i o wyższym standardzie. Zdecydowanie więcej jest segmentów zarówno mieszkalnych jak i kuchennych. Praktycznie można przyjąć, że w badanych gospodarstwach wiejskich brak jest segmentów mieszkalnych, podczas gdy w gospodarstwach miejskich stanowią one 1,24% ogółu posiadanych mebli. Również istotne różnice występują w zakresie struktury mebli do leżenia i siedzenia. W miejsce łóżek występują kanapy rozkładane i tapczany. Wyższy jest udział krzeseł tapicerowanych i foteli przy równocześnie mniejszej ilości krzeseł twardych. O prawie

Tabela 2

Struktura asortymentowa zasobów mebli w miejskich i wiejskich gospodarstwach domowych

Wyszczególnienie	Mebel			
	w sztukach		w %	
	miasto	wieś	miasto	wieś
Razem	97758	33391	100,00	100,00
Komplety kombinowane	991	182	1,01	0,55
Komplety stołowe	1032	349	1,06	1,05
Komplety sypialne	984	647	1,01	1,94
Segmenty mieszkalne	1209	8	1,24	0,02
Kanapy rozkładane	3492	674	3,57	2,02
Tapczany wolno stojące	3533	875	3,61	2,62
Tapczany wbudowane	279	24	0,29	0,07
Amerykanki	933	196	0,95	0,59
Kozetki	745	469	0,76	1,41
Łóżka	2761	2551	2,82	7,64
Łóżeczka dzieciinne	929	377	0,95	1,13
Łóżka składane	681	47	0,70	0,14
Krzesła twarde	5664	4232	5,79	112,67
Krzesła tapicerowane	18401	4947	18,82	4,82
Fotele	4691	615	4,80	1,84
Kanapy nierozkładane	263	140	0,30	0,42
Stoły	5660	2297	5,79	6,88
Stoliki	4268	821	4,37	2,51
Biurka	840	87	0,86	0,26
Szafy 1- i 2-drzwiowe	1973	645	2,02	1,93
Szafy 3- i 4-drzwiowe	3343	1254	3,42	3,76
Szafy kombinowane	1047	174	1,07	0,52
Szafy wbudowane	1037	6	1,06	0,02
Szafy biblioteczne	2044	206	2,09	0,62
Kredensy mieszkalne	2681	778	2,74	2,33
Toaletki	1596	861	1,63	2,58
Szafki nocne	2367	1379	2,42	4,13
Regały	1021	92	1,04	0,28
Inne meble pokojowe	1098	234	1,02	0,50
Komplety kuchenne	1755	863	1,80	2,59
Kredensy kuchenne	2649	1195	2,71	3,58
Stoły kuchenne	3192	1380	3,27	4,13
Szafy kuchenne	2455	604	2,51	1,81
Krzesła kuchenne	8586	3313	8,78	9,92
Segmenty kuchenne	4171	132	2,53	0,40
Inne meble kuchenne	1177	736	1,19	2,30

100% mniejszy jest w zasobach odsetek toaletek i szafek nocnych, co wiąże się z powszechnym zastępowaniem kompletów sypialnych kompletami kombinowanymi. Również znacznie więcej w tych gospodarstwach jest szaf bibliotecznych.

Powyższe różnice są wynikiem działania kilku przyczyn, wśród których najważniejszą rolę odgrywają warunki mieszkaniowe i upodobania

właścicieli gospodarstw. Czynniki pierwszy stawia pewne ograniczenia formalne co do wielkości zasobów. W mieszkaniach dużych można pomieścić większą liczbę mebli i mogą to być meble duże. W tym przypadku w lepszej sytuacji są gospodarstwa wiejskie. Gospodarstwa w mieście są pod większym wpływem reklamy propagującej meble nowoczesne. Poza tym mają one większe możliwości nabycia takich mebli w związku z lepszym zaopatrzeniem, szczególnie dużych miast w ten asortyment mebli. Stąd można tu zauważyć większe tendencje do modernizacji bądź też całkowitej wymiany posiadanych zasobów meblowych. Należy jednak pamiętać, że nowoczesność w zakresie mebli nie może natychmiast wkroczyć do mieszkań. Wiąże się to ze szczególnie długim okresem używalności mebli, a także wysokimi kosztami, jakie musi ponieść gospodarstwo w przypadku decyzji o wymianie posiadanych mebli na nowe. Dlatego gospodarstwa, głównie wiejskie, nie decydują się w sposób stanowczy na wymianę mebli przed okresem znacznego ich zużycia fizycznego.

W celu uwypuklenia pewnych zależności wyodrębniono w badaniu grupy asortymentowe mebli, do których zaliczono meble zaspokajające określone potrzeby i spełniające szczególne funkcje w gospodarstwie. Wydzielono 7 grup asortymentowych: komplety mieszkalne, segmenty mieszkalne, meble do leżenia, meble do siedzenia, meble do pracy i posiłków, meble do przechowywania, meble kuchenne¹. Tego rodzaju postępowanie ułatwia analizę, szczególnie w zakresie tych rodzajów mebli, między którymi występują związki substytucyjne. Włączenie do jednej grupy mebli o zbliżonych funkcjach spowodowało wyeliminowanie tego zjawiska, w wyniku czego otrzymuje się jednoznaczne charakterystyki. Strukturę zasobów mebli w gospodarstwach domowych według grup asortymentowych przedstawia tabela 3.

Tabela 3

Zasoby mebli w miejskich i wiejskich gospodarstwach domowych grup asortymentowych

Grupy asortymentowe	Mebles			
	w sztukach		% w	
	miasto	wieś	miasto	wieś
Razem	97 758	33391	100,00	100,00
Komplety mieszkalne	3 015	1157	3,08	3,47
Segmenty mieszkalne	1 209	8	1,24	0,02
Mebles do leżenia	13 353	5204	13,66	15,59
Mebles do siedzenia	29 019	9926	29,69	29,73
Mebles do pracy i posiłków	10 768	3205	11,02	9,60
Mebles do przechowywania	18 108	5631	18,52	16,86
Mebles kuchenne	22 294	8261	22,79	24,73

¹ Do poszczególnych grup asortymentowych zaliczono: a) komplety mieszkalne — komplety kombinowane, stołowe, sypialne; b) segmenty mieszkalne — segmenty mieszkalne; c) mebles do leżenia — kanapy rozkładane, tapczany wolno stojące i wbudowane, amerykanki, kozetki, łóżka, łóżeczka dzieciinne, łóżka składane;

Łatwo zauważyć, że w tym przypadku struktura zasobów gospodarstw miejskich i wiejskich jest zbliżona. Różnice w poszczególnych grupach są niewielkie i — z wyjątkiem segmentów mieszkalnych — nie przekraczają 10%. Brak zdecydowanych różnic w strukturze grup asortymentowych jest w pełni uzasadniony. Meble z danej grupy zaspokajają określone potrzeby gospodarstw, przy czym ilość i struktura potrzeb jest niezależna od miejsca zamieszkania. Inna kwestia to standard zaspokojenia potrzeb. Mimo że wskaźniki dotyczące grup asortymentowych są zbliżone, jakość zaspokojenia potrzeb może być różna. Ma to miejsce również w naszym badaniu.

Inne spojrzenie na wielkość zasobów przynoszą współczynniki określające ilość mebli przypadających na jedno gospodarstwo domowe. Powyższe dane zawarte zostały w tabeli 4. Stwierdza się, że na jedno miejskie gospodarstwo przypada średnio 21,59 sztuk mebli, podczas gdy wskaźnik ten dla gospodarstw wiejskich wynosi 22,55 sztuk. Nieco wyższy stan posiadania mebli wiejskich gospodarstw jest spowodowany znacznie większą ilością mebli kuchennych oraz kompletów sypialnych, szafek nocnych i krzeseł. Spowodowane jest to różnicami w wielkości gospodarstw domowych oraz w wielkości zajmowanych przez nie mieszkań. W jednym i drugim przypadku wyższymi parametrami charakteryzują się gospodarstwa wiejskie.

Tabela 4

Zasoby mebli w miejskich i wiejskich gospodarstwach domowych w przeliczeniu na 100 gospodarstw

Grupy asortymentowe	Liczba mebli (w szt.)	
	miasto	wieś
Razem	2158,97	2254,63
Komplety mieszkalne	66,59	78,12
Segmenty mieszkalne	26,70	0,54
Meble do leżenia	294,90	351,38
Meble do siedzenia	640,88	670,22
Meble do pracy i posiłków	237,81	216,41
Meble do przechowywania	399,91	380,22
Meble kuchenne	492,36	557,80

Również znaczne zróżnicowanie zauważamy w zakresie przekrojów regionalnych. Najwyższym stanem posiadania legitymują się gospodarstwa województwa poznańskiego i to zarówno w miastach (25,24 szt. na gospodarstwo) jak i na wsi (27,42 szt. na gospodarstwo). Zdecydowanie

d) meble do siedzenia — krzesła twarde i tapicerowane, fotele, kanapy nie rozkładane; e) meble do pracy i posiłku — stoły, stoliki, biurka; f) meble do przechowywania — szafy jedno-, dwu- trzy-, czterodrzwiowe, szafy kombinowane, biblioteczne, kredensy stołowe, toaletki, szafki nocne, regały i pozostałe meble pokojowe; g) meble kuchenne — komplety, kredensy, stoły, krzesła i taborety, segmenty oraz pozostałe meble kuchenne.

najniższe zasoby mają gospodarstwa miasta Warszawy (18,41 szt.) oraz wiejskie gospodarstwa województwa lubelskiego (17,77 szt.).

Fakt występowania w gospodarstwie większych zasobów mebli nie jest równoznaczny z lepszym zaspokojeniem potrzeb jego członków, jest to bowiem jeszcze zależne od wielkości tego gospodarstwa. Dlatego też najwłaściwszym miernikiem stopnia zaspokojenia potrzeb ludności jest ilość mebli przypadająca na jedną osobę. W tym względzie znacznie wyższymi współczynnikami charakteryzują się gospodarstwa miejskie. Ogółem średnio na jedną osobę w gospodarstwach wiejskich przypada o 1,41 szt. mebli mniej niż w gospodarstwach miejskich, co stanowi ponad 22% różnicy. Powyższy współczynnik nie w pełni odzwierciedla stopień zaspokojenia potrzeb członków gospodarstw.

Wiadomo przecież, że pewne grupy mebli mogą być jednocześnie użytkowane przez wiele osób, nie zmniejszając, czy nie pogarszając jakości zaspokojenia potrzeby. Z kolei inne meble charakteryzują się prawie wyłącznie „jednoosobowym” użytkowaniem. Szczególnie dotyczy to mebli do siedzenia, a w części i do leżenia. Z danych zawartych w tabeli 5 wynika, że najlepsza sytuacja jest w zakresie mebli do siedzenia. Na jedną osobę przypada w tej grupie więcej niż jedna sztuka. Za niedostateczny natomiast należy uznać stan zasobów mebli do leżenia. Średnio 15% osób w miejskich gospodarstwach musi korzystać „zespołowo” z jednego mebla tego typu. Gorzej jeszcze pod tym względem wygląda sytuacja na wsi, gdzie co czwarta osoba nie posiada samodzielnego mebla do leżenia. Zaskakujący wydaje się fakt wysokiej liczby mebli do przechowywania przypadającej na jedną osobę w miejskich gospodarstwach. Dopiero dokładniejsza analiza asortymentowa uzasadnia powyższe zjawisko, występujące skutkiem znacznej liczby mebli o mniejszych rozmiarach (szafy jedno- i dwudrzwiowe w miejsce trzy- i czterodrzwiowych) oraz większej liczby szaf bibliotecznych i regałów. Stosunkowo wyższa liczba mebli kuchennych przypadających na jedną osobę wynika z faktu, że grupa ta zawiera asortymenty spełniające różne funkcje (do siedzenia, do przechowywania, do spożywania posiłków). Do grupy tej wchodzi meble spełniające względem siebie raczej funkcje komplementarne niż substytucyjne.

O stopniu zagospodarowania mieszkania meblami informują współczynniki określające liczbę mebli przypadającą na 1 m² powierzchni mieszkania oraz na 1 izbę. I w tym przypadku gospodarstwa miejskie mają wyższe charakterystyki niż wiejskie. Szczególnie dotyczy to współczynników obrazujących liczbę mebli przypadających na 1 m². Średnio w miastach występuje o 29% większe natężenie zagospodarowania powierzchni. Stosunkowo mniejsze różnice występują w grupach kompletów mieszkalnych i mebli do siedzenia, największe natomiast wśród mebli do pracy i posiłków oraz do przechowywania. Maksymalne różnice dochodzą do 40%.

Tabela 5

Zasoby mebli w miejskich i wiejskich gospodarstwach domowych w przeliczeniu na 1 osobę, 1 m² powierzchni mieszkania oraz na 1 izbę

Grupy asortymentowe	Liczba mebli (w szt.) przypadających na:					
	1 osobę		1 m ²		1 izbę	
	miasto	wieś	miasto	wieś	miasto	wieś
Razem	6,29	4,88	0,480	0,372	7,66	7,16
Komplety mieszkalne	0,19	0,17	0,014	0,013	0,24	0,25
Segmenty mieszkalne	0,08	0,00	0,006	0,000	0,09	0,00
Mebłe do leżenia	0,85	0,76	0,065	0,058	0,87	1,12
Mebłe do siedzenia	1,89	1,45	0,142	0,111	2,27	2,13
Mebłe do pracy i posiłków	0,70	0,47	0,053	0,036	0,84	0,69
Mebłe do przechowywania	1,17	0,82	0,089	0,063	1,42	1,21
Mebłe kuchenne	1,43	1,21	0,109	0,092	1,74	1,77

Co się tyczy ilości mebli przypadających na 1 izbę nie występuje tak znaczne zróżnicowanie między miastem a wsią. W tym przypadku dla miast otrzymano wskaźnik 7,66 szt. natomiast dla wsi 7,16 szt. W zakresie grup asortymentowych znacznie większe różnice występują tylko wśród mebli do leżenia. Warto zauważyć, że dla niektórych grup (komplety, meble do leżenia, meble kuchenne) wyższą wartość omawianego miernika mają gospodarstwa wiejskie.

Zaobserwowane prawidłowości są głównie wynikiem mniejszej powierzchni mieszkalnej gospodarstw miejskich. Zróżnicowanie w zakresie posiadanej powierzchni między miejskimi i wiejskimi gospodarstwami wynosi na korzyść tych ostatnich blisko 30%, gdy w zakresie liczby izb tylko 12%. Dlatego też współczynniki dotyczące ilości mebli przypadających na 1 m² powierzchni są bardziej zróżnicowane.

Dotychczasowa analiza była prowadzona na podstawie fizycznych rozmiarów zasobów mebli występujących w gospodarstwach domowych. Postępowanie takie nie jest w pełni jednoznaczne z powodu poddawania agregacji wielkości niejednorodnych. Wiadome jest, że między np. krzesłem a kanapą, oprócz wymiaru fizycznego nie można postawić znaku równości. Stąd wskazane jest zbadanie struktury zasobów w wyrażeniu wartościowym. W tym celu posłużono się średnimi cenami z roku 1970 dla poszczególnych asortymentów. Przy oszacowywaniu wartości zasobów nie uwzględniono amortyzacji mebli wynikającej z ich dotychczasowego użytkowania. Wyniki szacunku obrazuje tabela 6.

Zauważmy, że struktura zasobów wyrażona wartościowo wygląda diametralnie inaczej niż przedstawione wcześniej rozmiary fizyczne posiadanych mebli. Nastąpiły zasadnicze zmiany w udziale poszczególnych grup asortymentowych w ogólnej ilości mebli przypadających na jedno gospodarstwo. Największe zmiany nastąpiły wśród kompletów mieszkalnych, których udział wzrósł ponad ośmiokrotnie. Zwiększył się rów-

niez — chociaż nie w tak dużym stopniu — odsetek mebli do leżenia i mebli do przechowywania, natomiast udział mebli do siedzenia zmniejszył się ponad 4-krotnie. Znacznie wyższe zmiany występują w zakresie udziału w zasobach poszczególnych asortymentów. I tak np. nastąpił wzrost odsetka kompletów kombinowanych — ponad 11-krotnie, szaf 3- i 4-drzwiowych — ponad 2-krotnie, przy równoczesnym spadku udziału krzeseł twardych — ponad 9-krotnie.

Tabela 6

Wartość zasobów mebli w miejskich i wiejskich gospodarstwach domowych w przeliczeniu na 1 gospodarstwo

Grupy asortymentowe	Wartość zasobów mebli			
	w złotych		w %	
	miasto	wieś	miasto	wieś
Razem	30271,0	29251,1	100,00	100,00
Komplety mieszkalne	7695,4	8454,3	25,42	28,90
Segmenty mieszkalne	453,9	9,2	1,50	0,03
Mebłe do leżenia	6125,7	5339,2	20,58	18,25
Mebłe do siedzenia	2598,4	2098,1	8,24	6,97
Mebłe do pracy i posiłków	1846,3	1718,8	6,10	5,88
Mebłe do przechowywania	7920,3	7063,0	26,17	24,15
Mebłe kuchenne	3631,0	4568,5	12,00	15,62

Porównując strukturę zasobów mebli miast i wsi stwierdzamy, że zachowały się główne tendencje zaobserwowane wcześniej. Zarówno w zakresie wielkości jak i struktury grup asortymentowych występują niewielkie różnice. Przeciętne gospodarstwa miejskie mają nieznacznie wyższą wartość zasobów niż gospodarstwa wiejskie. Natomiast w zakresie struktury tylko wśród udziału kompletów i mebli kuchennych występują większe odchylenia. Znajdujemy tutaj jeszcze raz potwierdzenie, że gospodarstwa miejskie mają większą ilość mebli o wyższej jakości i lepszym wykończeniu, a co za tym idzie, o większej wartości. Szczególnie dotyczy to mebli do leżenia i siedzenia, których odsetek w zasobach wyrażony wartościowo jest wyższy w miastach, gdy tymczasem udział tych grup w zasobach ilościowych był większy w gospodarstwach wiejskich.

Na zakończenie rozważań dotyczących struktury asortymentowej zasobów mebli w gospodarstwach domowych przedstawimy tendencje zmian w tym zakresie. W tym celu posłużymy się porównaniem z dostępnymi danymi dotyczącymi zasobów mebli w miejskich gospodarstwach domowych w roku 1962².

² H. Mirska, *Zasoby mebli w gospodarstwach domowych*, Warszawa 1964, s. 19 - 21.

Tabela 7

Zasoby mebli w miejskich gospodarstwach domowych w 1962 i 1970 r. w przeliczeniu na 1 gospodarstwo

Wyszczególnienie	Mebel			
	w sztukach		w %	
	1962	1970	1962	1970
Razem	21,90	21,59	—	—
Mebel pokojowe	16,70	16,67	100,00	100,00
w tym:				
Kanały	0,15	0,77	2,30	4,63
Tapczany	0,82	0,78	4,90	4,62
Tapczany wbudowane	0,03	0,06	0,20	0,37
Amerykanki	0,25	0,21	1,50	1,24
Kozetki	0,27	0,16	1,60	0,99
Łóżka	1,15	0,61	6,90	3,66
Łóżećka dziecinne	0,29	0,21	1,70	1,23
Krzeseła	5,80	5,31	34,70	31,89
Fotele	0,75	1,04	4,50	6,22
Stoły	1,40	1,25	8,40	7,50
Stoliki	0,97	0,94	5,80	9,66
Biurka	0,21	0,19	1,20	1,11
Szafy	1,75	1,40	11,50	8,43
Szafy wbudowane	0,12	0,23	0,70	1,37
Szafy biblioteczne	0,37	0,45	2,20	2,27
Kredensy stołowe	0,45	0,59	2,70	3,55
Toaletki	0,54	0,35	3,30	2,12
Szafki nocne	1,00	0,52	6,00	3,14
Regały	0,21	0,23	1,30	1,30
Mebel kuchenne	5,20	4,92	100,00	100,00
w tym:				
Kredensy kuchenne	0,75	0,59	14,40	11,88
Stoły kuchenne	0,87	0,71	16,70	14,32
Szafy kuchenne	0,75	0,54	14,30	11,01
Krzeseła kuchenne	2,76	1,90	53,00	38,51
Segmenty kuchenne	0,06	0,55	1,30	11,08

Ze względu na odmienny nieco charakter powyższych informacji zostały one dostosowane do zakresu przedstawianego badania. Porównywane dane zawiera tabela 7. O ile wielkość zasobów nie uległa istotnej zmianie, o tyle ich struktura zmieniła się w sposób zasadniczy. Struktura zasobów miejskich gospodarstw domowych z roku 1962 bardziej zbliżona jest do aktualnych charakterystyk gospodarstw wiejskich niż miejskich. W roku 1962 o wiele wyższy był odsetek mebli tradycyjnych. Prawie o 100% wyższy był udział w zasobach łóżek, toalet i szafek nocnych. Również znaczny był procent mebli kuchennych (z wyjątkiem segmentów kuchennych), natomiast o wiele mniej w gospodarstwach było mebli nowoczesnych o wyższej jakości. Dotyczy to szczególnie kanap (o ponad

50%) foteli (prawie 40%), mebli wbudowanych i segmentów kuchennych (prawie 750%). Brak danych o stanie zasobów segmentów mieszkalnych w roku 1962 uniemożliwia porównanie, niemniej należy przypuszczać, że i w tym przypadku różnice byłyby kolosalne. Należy przypuszczać, że zaobserwowane zmiany będą następować w dalszym ciągu i to zarówno w miejskich jak i wiejskich gospodarstwach domowych. Podobieństwo zasobów wiejskich gospodarstw w 1970 r. i zasobów miejskich gospodarstw w 1962 r. sugeruje kierunek i tempo zmian w tych pierwszych gospodarstwach. Powinno to być przesłanką przy planowaniu zaopatrzenia wsi w meble.

III. CZASOKRES UŻYWANIA MEBLI

Meble są dobrem trwałego użytku, który charakteryzuje się szczególnie długim okresem używalności. Wymiana mebli na nowe następuje nie tylko na skutek zużycia fizycznego ale stosunkowo często — w związku z „długowiecznością” mebli — na skutek zużycia moralnego. Na czasokres używania mebli wpływają: rodzaj mebla, jego jakość i wytrzymałość, sposób użytkowania oraz częstotliwość zmian upodobań i mody. O ile czynniki określające czas zużycia fizycznego są w pełni wymierne o tyle działanie zużycia moralnego jest bardzo trudno uchwytne. W związku z tym przy analizowaniu wieku mebli i ich stanu technicznego bardziej prawidłowe jest operowanie pojęciem zużycia obejmującego łącznie zużycie fizyczne i moralne. Działanie czynnika zużycia moralnego jest w ostatnim okresie bardzo duże i nie sposób jest go w powyższej analizie nie uwzględniać. W zakresie zużycia fizycznego przyjmuje się dla poszczególnych asortymentów stałe normy czasokresu używalności. Wynoszą one przykładowo: kredensy — 20 lat, krzesła — 10 lat, kanapy i amerykańki — 12 lat, szafy ubraniowe — 25 lat³.

O niewłaściwości stosowania takich norm świadczą dane zawarte w tabeli 8 przedstawiającej wiek zasobów w miejskich i wiejskich gospodarstwach domowych. Tylko nieznaczny odsetek mebli ma okres używalności ponad 15 lat, co świadczyłoby że działanie zużycia moralnego jest bardzo silne. Stosunkowo niewiele mebli jest używanych do granic przyjętych w normach. Tezę tę potwierdza również najczęstszy oraz średni wiek mebli. Stosunkowo bardziej zbliżony do norm jest wiek mebli będących w posiadaniu wiejskich gospodarstw domowych, który jest znacznie wyższy niż w gospodarstwach miejskich. Średnia wieku mebli dla miast wynosi tylko 8,9 lat, gdy dla wsi 12,37 lat. W gospodarstwach wiejskich jest prawie 50% więcej mebli o okresie używalności ponad 15 lat. Prawidłowość powyższa występuje w zasadzie we wszystkich grupach asortymentowych, z wyjątkiem segmentów mieszkalnych, których

³ H. Mirska, op. cit., s. 58.

wiek jest wyższy w miejskich gospodarstwach. Wynika to z faktu, że segmenty znacznie później znalazły swą rację bytu w mieszkaniach wiejskich. Ogólnie charakteryzują się one stosunkowo bardzo niskim okresem używalności. Jest to w pełni uzasadnione zjawisko. Segmenty są jeszcze w dalszym ciągu meblem nowym, zdobywającym dopiero rynek, szczególnie wiejski. Meble te, dopiero od około ośmiu lat występują na rynku masowo. W związku z taką specyficzną sytuacją trudno oczywiście porównywać wiek segmentów z innymi grupami asortymentowymi. Poza segmentami najkrótszym okresem używalności charakteryzuje się grupa mebli do siedzenia, a w miastach dodatkowo również mebli do pracy i posiłków. Blisko 70% mebli z tych grup ma wiek poniżej 10 lat. Meble do siedzenia charakteryzują się stosunkowo najmniejszą trwałością, stąd potrzeba częstej ich wymiany na nowe. Niski wiek mebli do pracy i posiłków w gospodarstwach miejskich jest spowodowany wymianą tradycyjnych dużych stołów na bardziej nowoczesne i funkcjonalne stoliki okolicznościowe. Gospodarstwa miejskie szybciej i w większym stopniu poddają się wpływom mody w zakresie umeblowania mieszkań. Najdłuższym okresem używalności zarówno w miastach jak i na wsi charakteryzują się meble do przechowywania. Blisko 35% na wsi i 22% w miastach tych mebli jest w wieku ponad 15 lat.

Jeśli chodzi o przekroje wojewódzkie to również dostrzega się znaczne zróżnicowanie. Najnowsze meble posiadają gospodarstwa w Warszawie. Aż 25% ogółu mebli było tu w wieku poniżej trzech lat, natomiast mebli używanych ponad 10 lat było tylko 23%. Również stosunkowo wysokim odsetkiem mebli nowych legitymuje się województwo zielonogórskie. Tylko co 5 mebel jest w gospodarstwach tego województwa użytkowany ponad 10 lat, natomiast wiek ponad 15 lat osiąga przeciętnie co 11 mebel. Przyczyny takiej sytuacji w obu województwach były zupełnie różne. W Warszawie niski wiek mebli jest wynikiem częstych ich zmian pod wpływem działania mody. Drugą przyczyną jest fakt, że stosunkowo wysoki odsetek gospodarstw zamieszkuje w nowo wybudowanych budynkach. Gospodarstwa przenosząc się na nowe mieszkanie w większości zmieniały dotychczasowe umeblowanie. Sytuacja województwa zielonogórskiego jest charakterystyczna dla wszystkich regionów północnych i zachodnich. Gospodarstwa z tych terenów przez długi okres czasu korzystały jeszcze z zasobów mebli poniemieckich. W końcu jednak stan techniczny tych mebli zmusił do ich, można powiedzieć, masowej wymiany na nowe. Stąd tak niski odsetek mebli o bardzo długim okresie używalności. Najwyższym wskaźnikiem w tym przypadku charakteryzuje się województwo poznańskie oraz lubelskie. W Poznańskim ponad co trzeci mebel ma wiek powyżej 10 lat. Jeszcze bardziej wyraziście powyższe prawidłowości uwidoczniają się w zasobach wiejskich gospodarstw domowych. W województwie poznańskim blisko 40% więcej niż w olsztyńskim jest mebli używanych ponad 10 lat.

Tabela 8

Zasoby mebli w miejskich i wiejskich gospodarstwach domowych według wieku mebli

Grupy asortymentowe	Wiek mebli w latach						Średni wiek w latach
	do 5	6 - 10	11 - 15	16 - 20	21 i więcej	brak danych	
	w odsetkach (ogółem = 100)						
Miasto							
Razem	39,64	26,56	12,81	6,33	10,65	3,16	8,90
Komplety mieszkalne	36,79	25,90	12,34	7,10	11,18	7,16	9,42
Segmenty mieszkalne	81,97	17,83	0,58	—	—	5,71	3,76
Mebłe do leżenia	39,26	27,96	13,19	7,00	8,52	3,92	8,77
Mebłe do siedzenia	41,14	28,74	12,36	5,87	10,06	1,71	8,66
Mebłe do pracy i posił- ków	41,74	27,49	11,39	5,96	10,50	1,63	8,55
Mebłe do przechowywania	35,52	24,80	14,10	8,15	13,43	4,38	10,15
Mebłe kuchenne	38,31	24,76	13,54	8,68	11,11	3,58	9,37
Wieś							
Razem	30,08	23,90	14,77	11,13	18,17	1,87	12,37
Komplety mieszkalne	26,53	23,16	15,99	12,62	20,40	1,30	12,12
Segmenty mieszkalne	87,50	—	—	—	12,50	—	2,50
Mebłe do leżenia	30,35	24,23	15,43	11,40	17,28	1,31	11,22
Mebłe do siedzenia	35,97	26,53	13,09	8,85	14,32	1,28	10,02
Mebłe do pracy i posił- ków	33,53	25,22	16,32	12,26	21,00	1,72	12,53
Mebłe do przechowywania	25,91	22,22	16,02	12,45	21,31	2,10	12,33
Mebłe kuchenne	24,75	22,14	16,23	13,15	20,76	2,98	12,44

W poznańskim meble stare nie podlegają tak szybko wymianie lecz poddawane są renowacji, o czym będzie mowa dalej. Należy zwrócić uwagę na fakt, że województwo poznańskie posiada równocześnie najwyższe zasoby mebli, co jest również wynikiem powyższego zjawiska. Gospodarstwa przy zakupie nowych mebli nie usuwają starych, a raczej je odnawiają w celu zrównania ich standardu z nowymi.

IV. STAN TECHNICZNY MEBLI

O stopniu zaspokojenia potrzeb gospodarstw domowych świadczy nie tylko ilość znajdujących się w posiadaniu mebli ale również ich stan techniczny. Meble w złym stanie mogą tylko w ograniczonym zakresie spełniać swoje funkcje. Dlatego też część takich mebli w celu podniesienia ich przydatności poddawanych jest odnowieniu. Udział w zasobach mebli w złym stanie technicznym oraz mebli odnawianych w badanych gospodarstwach domowych obrazuje tabela 9.

Stwierdzić należy, że tylko niewielki odsetek mebli znajduje się w złym stanie technicznym, przy czym wyższy jest on w wiejskich go-

spodarstwach. Stosunkowo wysokie jest różnicowanie stanu technicznego poszczególnych grup asortymentowych. Jest to w pełni zrozumiałe, gdyż czas zużywania się mebli jest zależny od rodzaju mebla i sposobu jego użytkowania. Poza tym nie wszystkie gospodarstwa — mimo stwierdzenia złego stanu — decydują się na jego wymianę na nowy, ponieważ wiąże się to z koniecznością poniesienia najczęściej znacznych kosztów. Stąd meble o niższych cenach jednostkowych są szybciej zastępowane przez nowe niż w przypadku mebli droższych. W wyniku takiego postępowania, zresztą zupełnie uzasadnionego, najwyższy odsetek mebli złych występuje w grupach o wysokiej cenie jednostkowej. Są to szczególnie meble do leżenia. Wysoki odsetek tych mebli o złym stanie technicznym w gospodarstwach wiejskich wiąże się także z występowaniem znacznej ilości łóżek, których czas użytkowania jest zazwyczaj dość długi. W wyniku specyficznego sposobu użytkowania również wysoki odsetek mebli w złym stanie jest w grupie mebli kuchennych. Działa na nie znacznie więcej czynników niszczących (para wodna, ciepło, związane z przyrządzaniem posiłków) niż na meble pokojowe. Zrozumiałe jest także, że najmniejszy procent mebli uszkodzonych notuje się w grupie segmentów mieszkalnych, ponieważ okres ich użytkowania jest stosunkowo krótki.

Porównując gospodarstwa wiejskie i miejskie stwierdzamy, że w większości grup asortymentowych wyższy odsetek mebli występuje w tych drugich (wyjątek stanowią meble do siedzenia i komplety mieszkalne). Znacznie wyższe różnicowanie stopnia zużycia mebli występuje w poszczególnych województwach. Najwięcej mebli uszkodzonych występuje w gospodarstwach województwa olsztyńskiego oraz m. Warszawy. Meble te stanowią w tych regionach aż 12% ogółu zasobów. Wysoki odsetek mebli o złym stanie technicznym w Olsztyńskim jest o tyle zaskakujący, że właśnie tutaj gospodarstwa posiadają równocześnie stosunkowo najwięcej mebli o niskim wieku. W województwie tym ponad 20% podstawowych mebli do leżenia (z wyjątkiem kanap rozkładanych)

Tabela 9

Stan techniczny mebli w miejskich i wiejskich gospodarstwach domowych (w %)

Grupy asortymentowe	Mebles			
	w złym stanie technicznym		odnawiane	
	miasto	wieś	miasto	wieś
Razem	7,71	9,53	13,86	16,25
Komplety mieszkalne	5,11	4,15	10,45	10,72
Segmenty mieszkalne	3,64	—	1,49	—
Mebles do leżenia	10,40	16,10	10,99	5,55
Mebles do siedzenia	8,37	7,36	10,60	8,60
Mebles do pracy i posiłków	4,97	7,15	7,67	7,99
Mebles do przechowywania	5,88	7,37	10,87	10,42
Mebles kuchenne	8,66	13,57	26,82	36,92

posiada niezadowalający stan techniczny. Również prawie co trzecia szafa; 1- i 2-drzwiowa znajduje się w stanie utrudniającym jej używanie. Zaistniała sytuacja jest wynikiem braku szerszego zainteresowania odnawianiem mebli starych. W tych gospodarstwach, gdzie podaje się meble renowacji — mimo wysokiego udziału egzemplarzy starych — brak jest mebli w złym stanie. Mamy z tym szczególnie do czynienia w gospodarstwach wiejskich województwa poznańskiego, w których ponad 54% mebli ma wiek powyżej 10 lat, a jednak mebli uszkodzonych jest tylko 5,9%. W gospodarstwach tych aż 21% mebli było poddanych renowacji. Wskaźnik ten jest znacznie wyższy od charakteryzującego ogół badanych gospodarstw. W tym względzie w gospodarstwach miejskich odnawianych było 13,8% mebli, natomiast w wiejskich 16,2%. Najczęściej odnawiane są meble kuchenne (co czwarty mebel w mieście i co trzeci na wsi). Wiąże się to z szybszym niszczeniem się tych mebli, o czym była mowa już wcześniej. Równie wysoki jest odsetek mebli odnawianych wśród kozetek, krzeseł i łóżek.

V. ŹRÓDŁA POCHODZENIA I SPOSÓB ZAKUPU MEBLI

Badane gospodarstwa określały również, z jakich źródeł pochodzą posiadane meble i w jaki sposób były one zakupione. Wyniki tych odpowiedzi zawiera tabela 10.

Tabela 10

Źródła pochodzenia i sposób zakupu mebli przez miejskie i wiejskie gospodarstwa domowe (w %)

Grupy asortymentowe	Mebles wykonane na zamówienie		Zakupy dokonane			
			w sektorze nie uspołecznionym		na raty	
	miasto	wieś	miasto	wieś	miasto	wieś
Razem	11,76	17,17	13,18	21,56	18,34	13,42
Komplety mieszkalne	12,90	22,99	13,29	23,98	32,24	20,31
Segmety mieszkalne	7,69	12,50	6,90	28,58	15,40	14,29
Mebles do leżenia	11,56	16,87	11,59	18,73	18,51	12,81
Mebles do siedzenia	8,90	13,62	11,58	17,91	19,25	12,50
Mebles do pracy i posiłków	11,15	17,00	11,72	19,20	16,49	10,66
Mebles do przechowywania	15,15	20,53	15,80	23,83	20,82	15,66
Mebles kuchenne	12,17	18,59	13,63	23,99	13,89	12,35

Największy odsetek mebli wykonanych na zamówienie występuje w tych województwach, w których rozwinięty jest przemysł lub rzemiosło meblowe. Szczególnie ma to miejsce tam, gdzie znajduje się większa ilość prywatnych lub spółdzielczych zakładów stolarskich. Pod tym względem przoduje Wielkopolska, dlatego w gospodarstwach tego regionu znajduje się aż 27% mebli wykonanych na zamówienie. Odsetek

takich mebli w gospodarstwach Zielonogórskiego wynosi tylko 4,4%. Równie niski jest udział mebli wykonanych na zamówienie w Kieleckim, Lubelskim i Olsztyńskim. Uzasadnienie takiego stanu rzeczy znajdziemy przeglądając wartość produkcji mebli przypadającą na jednego mieszkańca. W roku 1963 wyglądała ona w badanych województwach następująco⁴:

m. Poznań	— 371 zł	m. Warszawa	— 206 zł
Poznańskie	— 360 zł	Lubelskie	— 87 zł
Opolskie	— 297 zł	Kieleckie	— 34 zł
Olsztyńskie	— 270 zł		

Wyjątek stanowi Zielonogórskie, w którym mimo wysokiej wartości produkcji mebli na jednego mieszkańca (479 zł) gospodarstwa posiadają nikły odsetek mebli wykonanych na zamówienie. Wynika to z faktu, że większość produkcji w tym województwie pochodzi z zakładów Zjednoczenia Przemysłu Meblowego, które w niewielkim stopniu przyjmują prywatne zlecenia. Udział produkcji spółdzielczych i prywatnych zakładów jest natomiast niewielki.

Gospodarstwa wiejskie mają znacznie wyższy odsetek mebli wykonanych na zamówienie. W miastach przeciętnie co dziesiąty, natomiast na wsi co szósty mebel wykonany jest na specjalne zlecenie. Jest to związane ze stosunkowo rzadszą siecią handlową na terenie wsi, a stąd mniejszymi możliwościami nabycia mebli gotowych.

Jeśli chodzi o ilość mebli wykonanych na zamówienie w poszczególnych grupach asortymentowych, stwierdzamy również znaczne zróżnicowanie. Gospodarstwa najczęściej dają zlecenie na wykonanie kompletów oraz mebli do przechowywania. Wśród mebli pokojowych najwięcej wykonanych na zamówienie jest łóżek, kanap nie rozkładanych, biurek, kozetek oraz kompletów sypialnych i stołowych. Oczywiście, że znaczna ilość mebli wbudowanych była wykonana na prywatne życzenie kupujących. W grupie mebli kuchennych wykonanych na zamówienie było najwięcej stołów, szaf i segmentów kuchennych. Na podstawie danych z tabeli 10 stwierdzamy wysoką zgodność między ilością mebli wykonanych na zamówienie a ilością zakupów dokonanych w sektorze nie uspołecznionym. Utwierdza to w przekonaniu, że większość mebli została zamówiona w zakładach prywatnych i stąd prawidłowości w zakresie źródeł pochodzenia mebli są zbliżone do wyżej przedstawionych. Z tych samych przyczyn na wsi odsetek zakupów mebli ze źródeł prywatnych był większy. Ponad 21% zakupów dokonano tu w sektorze nie uspołecznionym, natomiast w mieście tylko 13%. Były to najczęściej zakupy kompletów, mebli do przechowywania oraz mebli kuchennych.

⁴ Monografia Przemysłu Meblowego 1960-1970, Zjednoczenie Przemysłu Meblowego, CORN, Poznań 1970, maszynopis, s. 39.

W zakresie asortymentów najczęściej kupowano u prywatnych wytwórców łóżek, kompletów sypialnych, toaletek szafek nocnych oraz kanap nie rozkładanych. Z mebli kuchennych były to głównie stoły, szafy i kredensy kuchenne.

Krańcowo inaczej przedstawia się sytuacja w zakresie dokonywania zakupów mebli na raty. W tym przypadku wyższymi wskaźnikami legitymują się gospodarstwa miejskie. Przeciętnie co 5 - 6 zakup dokonywany jest w tych gospodarstwach na raty, gdy w gospodarstwach wiejskich jest to co 7 - 8 zakup. Najczęściej kupowano na raty meble, których cena jednostkowa jest wysoka. Dotyczy to w szczególności kompletów mieszkalnych i mebli do przechowywania. W miastach aż 32% zakupów kompletów dokonano na raty. Dla wsi wskaźnik ten jest prawie 50% niższy. Najmniej zakupów na raty dokonano w grupie mebli do pracy i posiłków oraz mebli kuchennych. W zakresie poszczególnych asortymentów najczęściej kredytowanymi zakupami są komplety, kanapy rozkładane, tapczany, fotele, szafy 3- i 4-drzwiowe oraz kombinowane i biurka.

Równie duże rozpiętości występują w ilości zakupów mebli na raty między poszczególnymi województwami. Najwięcej takich zakupów było dokonywanych w Kieleckim i Zielonogórskim (co czwarty zakup). Jest to zapewne wynik stosunkowo niskiego dochodu przypadającego w tych regionach na jedną osobę, co zmusza gospodarstwa do szerszego korzystania z kredytu konsumpcyjnego. Nie bez znaczenia jest tu wysoki udział zakupów ze źródeł uspołecznionych, które udzielają kredytu. Znacznie mniejszą ilość zakupów mebli na raty dokonują gospodarstwa województwa poznańskiego i m. Warszawy. Mieszkańcy stolicy często korzystają z możliwości zakupu na raty przeznaczając go najczęściej na zakup innych niż meble dóbr trwałego użytku. Niższy udział mebli zakupionych na raty w gospodarstwach województwa poznańskiego wynika z faktu występowania tu dużego odsetka zakupów w sektorze nie uspołecznionym. Szczególnie duże różnice przestrzenne występują w zakresie zakupu na raty poszczególnych asortymentów. I tak np. o ile w Zielonogórskim aż 40% zakupów kompletów stołowych było dokonywanych na raty, to w Poznańskim wskaźnik ten wyniósł tylko 25%.

VI. WNIOSKI KOŃCOWE

Przeprowadzone badanie będące częścią szerszego opracowania, umożliwiło poznanie wielkości i struktury zasobów mebli będących w posiadaniu gospodarstw domowych. Jest to tym ważniejsze, że danych takich nie dostarcza żadna sprawozdawczość. Na podstawie przeprowadzonej analizy można wyciągnąć następujące najważniejsze wnioski:

a) wielkość zasobów mebli w miastach i na wsi, przypadających na jedno gospodarstwo, nie różni się w sposób zasadniczy;

b) istnieją istotne różnice w strukturze tych zasobów, gospodarstwa wiejskie mają znacznie wyższy odsetek mebli tradycyjnych i o niższym standardzie;

c) wiek mebli będących w posiadaniu gospodarstw wiejskich jest znacznie wyższy niż w miejskich;

d) w gospodarstwach wiejskich występuje znacznie słabsze zaspokojenie potrzeb poszczególnych członków oraz niższe zainwestowanie meblami powierzchni mieszkalnej;

e) gorszy stan techniczny mebli w gospodarstwach wiejskich powoduje dodatkowe obniżenie standardu potrzeb członków gospodarstwa;

f) w związku z powyższym należy oczekiwać w najbliższym czasie zwiększonego zapotrzebowania ze strony gospodarstw wiejskich na meble, zwłaszcza nowoczesne i o wyższym standardzie;

g) wzrośnie również ilość zakupów mebli na raty w związku z rozszerzeniem zakresu kredytowania na nowe asortymenty oraz meble importowane;

h) w celu bieżącej znajomości wielkości zasobów oraz w związku ze znacznymi zmianami tychże zasobów w czasie, nasuwa się potrzeba powtarzania podobnych badań w okresach 5 - 7-letnich.

FURNITURE RESOURCES IN URBAN AND RURAL HOUSEHOLDS AS DETERMINANTS OF DEMAND

S u m m a r y

The author of this article describes the magnitude and structure of furniture resources in urban and rural households. Inquiry materials were a basis of this study. The analysis was made by assortment groups and not by separate assortments. A comparison between the magnitude and the structure of furniture resources in one household was drawn. Then the quantity of furniture per person, per one square meter of the surface of the dwellings and per one room was presented. The magnitude of the resources was also presented in the form of value by means of prices for the year 1970. The changing tendency in the field of structure of the resources was illustrated by means of a comparison to the data for the year 1962. The structure of the resources was also described by the **period** of use and the technical condition of the furniture. In the last place the origin of the furniture and the way of financing their purchase were presented.